

TE HAUMARUTANGA PAHI BUS SAFETY

PHONE 0800 111 323
EMAIL info@roadsafetaranaki.nz
www.roadsafetaranaki.nz

tgmJ014099

TE HAUMARUTANGA PAHI

Ko te pahi kura tētahi waka kawē tangata haumaruru rawa. He tuinga tēnei puka mā ngā mātua me ana tamariki e whakamahia ana tētahi pahi kura. Ka anga ēnei kupu āki ki te haerenga atu me te haere mai i te tūnga pahi (ahakoa mā raro, mā te paihikara, mā te kuta, mā runga i tētahi waka rānei), ko te haumarutanga ki te tūnga pahi, ā, he aha te āhua o te whanonga haumaruru pai i runga i te pahi.

HE AHA HEI MAHI MĀU

! TE TIKI RĀNEI TE WHAKATAKA RĀNEI

- Mēnā ka taea e koe i runga i te haumarutanga kia tatari i ngā wā katoa i te taha o te rori kei reira tahi te tūnga pahi.
- Whakatūngia tō waka kia tawhiti rawa i te tūnga pahi me ētahi atu tamariki.
- Ākona ō tamariki ki te tikanga mō te whanonga whakahaere pahi haumaruru, ā, whakamātauhia me rātou.
- Whakatenahia ngā tamariki kia tatari mū nei ki te tūnga waka, ā, kia mawehe atu i te rori, i te wāhi rānei ka tū mai te pahi.
- **KAUA RAWA** e tū, e whakatū waka rānei i tua i te rori o te pahi (mā tana wana, ka wareware pea te tamaiti ki te haumarutanga, ki te titiro rānei ki ia taha e rua, ā, ka oma tōtika atu ki a koe).

! MĀNA ANŌ E TAKAHI

- Ākona tō tamaiti ki te huarahi haumaruru rawa mai i tō whare ki te tūnga pahi. Hikoi tahi me rātou, ā, whakatauirahia atu he aha ngā whanonga hei whai māna, kia tupu rawa te māia i a koe, i a ia anō hoki.
- Kōwhiritia te huarahi he iti rawa ngā whakawhitinga rori, torutoru noa hoki ngā waka.

- Mehemea kua whakawhiti rori kē ia ka heke mai ana i te pahi, ākona rātou kia tatari, ā-neke rawa te pahi, ka kite pai nei ki runga, ki raro hoki i te rori.
- **ĀKI:** He whakahere māma mō ngā tamariki kia tatari kia neke rawa te pahi atu i ngā pou hiko e 3 i taiwhenua, e 3 pou rama rānei i ngā tāone.
- Whakakākahuria rātou ki ngā tae-muramura, whakaata rānei e māmā ai te kitea ōna e ngā kaihautū waka.
- **Ngā wāhi i taiwhenua**
 - Me hikoi aro whakamua ana ki ngā waka (ā, ka hikoi i waho i ngā kokonga).
 - Whakarongo ki ngā waka i te mea ka rere.
 - Ki te haere mai he waka, neke whakamuri, ā, taihoa kia rere atu rawa te waka i mua i te koke tonu.
- **Whakaritea he kāinga rua mō te tūpono e takaroa ana koe (ā, kei te mōhio tō tamaiti ki te kāinga rua).**

HE AHA HEI AKO MĀU KI Ō TAMARIKI

! TE TATARI KI TE PAHI

- Kia tatari ki te wāhi tūnga waka i kōwhiritia ai.
- Kia mawehe rawa i te taha o te rori (ngā wāhi i taiwhenua, kia mawehe i te wāhi ka tū mai te pahi).
- Kia iti iho te wāhi ki te kōrero - kaua e tākaro kēmu, inā rā ka oma rānei pea koe i runga i te rori, ka whai i tētahi mea i te rori rānei.

! KA PIKI ANA I TE PAHI

- Whakaritea he rārangi kotahi.
- Me tatari kia tū rawa te pahi i mua i te neke ki te pahi.
- Tukua ngā teina i te tuatahi.
- Kia manawanui, ā, tukua ērā i mua me te kore pana, kore pei rānei.
- Kawea tō pīkau, tō pēke kura rānei kei mau ki te kuaha mēnā ka whakamaua e koe.

! KEI RUNGA KOE I TE PAHI

- Kia tere tō whiriwhiri tūru, ā, e noho.
- Waiho tō pēke ki runga i ō pona, ki raro rānei i tō tūru, ā, kia wātea toni te kauhanganui.
- Me noho pū ki tō tūru kia tū rawa te pahi. Kaua e tūturi, e tū rānei i runga i tō tūru.
- Whāia ngā tohutohu a te kaihautū pahi, a te wātene pahi rānei.
- Mēnā korekau he tūru e wātea ana, ā, me tū koe, waiho tō pēke ki runga ki te wāhi, ki raro i te tūru i tō taha, i te papa rānei i te taha o te tūru, kia wātea ai te kauhanganui. Pupuringia te tuara o te tūru, te rānei.
- Kōrero atu ki tō kura, mehemea ka taea e rātou tētahi pūnaha wātene pahi te whakarite.

! KA HEKE ANA I TE PAHI

- Taihoa e tū kia tū rawa te pahi.
- Kia manawanui, ā, tukua ērā i mua i a koe kia heke me te kore pana, kore pei rānei.
- Kia mataara ki ngā arawhata o te pahi.
- Ka heke ana koe i te pahi, neke whakamuri rawa i te pahi, atu i te taha o te rori, ā, kia te tatari ā-nuku atu noa te pahi.
- Mēnā koe me whakawhiti i te rori, taihoa kia neke rawa te pahi atu i ngā pou hiko/rama e 3 i te tūnga pahi kia kite pai ai koe ki runga, ki raro hoki i te rori i mua i te whakawhitinga.

TE TARAIWA TATA KI NGĀ PAHI

- **I NGĀ WĀ KATOA** me heke i te 20km ia hāori ka hipa ana i tētahi pahi kura kua tū ki te tiki, ki te whakataka tamariki rānei.
- Mehemea he pahi kei mua i a koe i runga i te rori/tiriti, kia takatū ake kei reira pea ētahi tamariki e whāwhai ana te haere mai me te haere atu, ā, ka whakawhiti i te rori me te kore titiro.